

## Kültür Aktarıcısı Olarak Aile

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظُ شِدَادٍ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ٦)

Aziz Mü'minler!

Kültür aktarıcısı olarak Ailenin, birey üzerinde ki eğitici rolünü ele almadan önce Aile ve Kültür ne demektir? onu anlamaya çalışalım. Zira ailenin ve kültürün ne olduğunu anlamadan ailenin sahip olması gereken işlevleri bilmek de zor olur.

**Aile**, akrabalık ilişkisiyle birbirlerine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluğa denir (TDV-İslam Ansiklopedisi, Aile Mad.). Başka bir ifade ile Aile; aralarında kan bağı, evlilik ve yasal yönden akrabalık ilişkileri bulunan, duygusal bağlarla birbirine bağlı bireylerin oluşturduğu, çeşitli ihtiyaçlarının karşılandığı, yaşama dair temel bilgi ve becerilerin kazanıldığı, topluma uyum ve katılımın sağlandığı temel bir toplumsal birimdir.

Dini bir kurum olarak Aile ise; Allah'ın emriyle, birbirlerine eğilimli ve arzulu olarak yaratılan erkek ve kadını asıl bir duygu ve heyecanla yakınlaştıran, nikah gibi ilahi bir izinle birleştiren, bedeni sükûna ve ruhu huzura erdiren, hem neslin devamı, eğitilmesi ve korunması için bir vesile, hem de kişiyi dince günah sayılan çeşitli kötülüklerden alıkoyan bir müessesedir.

**Kültür** ise; bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri gelişerek devam eden, kendine özgü inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Topluma bir kimlik kazandıran, dayanışma ve birlik duygusu veren, toplumda düzeni de sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür.

İslam kültürü ise, Âdem Peygamberden Hz. Muhammed'e (s.a.v) kadar gelen vahyin ekseninde günümüze kadar İslam dinini kabul eden toplumların İslam'ın temel değerlerinden hareketle oluşturdukları ortak bir medeniyetin adıdır. Bu medeniyet, diğer medeniyetlere birçok yönüyle kaynaklık etmiş, insanlığın istifade ettiği kültürel mirasın oluşmasına katkı sağlamış, dahası insanlığın manevi ihtiyaçlarını da gözetmiş ve gidermiştir. (Din Eğitimi Dairesi Başk./ İslam Kültür ve Medeniyeti Ders Kitabı)

Aziz Mü'minler!

Allah'ın insanlığa en büyük ikramlarından biri, aile fertlerinin gönüllerini mevedde denilen karşılıksız sevgi bağları ile birbirlerine sevdirmesidir. Kur'an-ı Kerim'de Rum Suresi 21. Ayet-i kerimesinde aile bağlarının adeta çimentosu hükmünde ki bu sevgiye işaret ederek Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

***“Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun varlığının kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır.”*** (Rum-21)

Demek ki kadın ve erkeğin birbirlerine karşı duydukları his, arzu, duygu ve meyiller Sünnetullah gereğidir (3/Âl-i İmrân, 14). Allahu Teâlâ insana, yaratılışındaki fitrata uygun olarak bu duyguları vermiş, yalnız bu meyillerin tatmin yolunu da belli prensiplerle sınırlamıştır. Bu sınırlar, Kur'an ve Sünnete uygun evlenmelerdir. İslâm'a uygun olmayan evlenme, ilişkiler ve meyiller yasaklanmıştır.

Yine Allah'ın hikmetli emirlerinden biri de kişiyi aile bireylerine karşı sorumlu kılması ve ailenin varlığını devam etmesi için bazı kurallar koymasıdır. Bu hakikati de Tahrim Suresi 6. Ayeti kerimesinde Cenab-ı Hak şöyle emrediyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

***“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve kendilerine emredileni yerine getiren melekler vardır.”*** (Tahrim-6)

Aile, toplum dediğimiz oluşumun en küçük yapı taşıdır ve ailenin de en küçük yapıtaşı ise, bireydir. Birey ise hiçbir şey bilmediği halde dünyaya gelen bir varlıktır. O'nun bu halini Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerimde şöyle ifade ediyor:

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

***“Sizler hiçbir şey bilmez bir durumdayken Allah sizi analarınızın karnından dışarı çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler, kalpler verdi.”*** (Nahl Suresi-78)

Biz her yeni doğan bebekte bu ayeti müşahade ediyoruz. Yeni doğan bebek korunmaya ve beslenmeye muhtaç, iradesi olmayan ve bize göre boş ama Allah'ı a'lem manalı bakışlarla etrafına bakan bir melek gibidir. Ayeti Kerimede ifade edildiği gibi Cenab-ı Hakk'ın ona verdiği kulak, göz ve kalp ile gördüklerini Allah'ın izniyle anlamlandırmaya çalışır. Böylece aile için eğitcilik, bebek için ise öğrenme süreci başlamış olur. Bu öğrenme de elbette etrafında olup bitenleri görerek ve işiterek gerçekleşir. Bir taraftan en yüksek kaliteye sahip bir kameradan daha mükemmel bir şekilde gördüklerini, işittiklerini kaydederken öteki taraftan eh hızlı işlemciye sahip ve yapay zekalarla destekli bilgisayarlardan daha hızlı ve daha sistemli bir şekilde kaydettiklerine anlam verir ve ileride onları nerede nasıl kullanacağını öğrenir. Dolayısıyla çocukların gördükleri, işittikleri onların gelecekteki yol haritasının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunun anlamı şudur ki; büyüklerin tutum ve davranışları çocukların istikbalini, dünya ve ahiretini doğrudan etkileyebiliyor. Bir muallim olarak gönderilen Peygamber Efendimiz a.s. anne-babanın eğitici olarak ne derece etkili olduğunu şu meşhur hadis-i şerif ile gözlerimizin önüne seriyor:

“كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ”

***“Her doğan fıtrat üzerine doğar; sonra anası ile babası onu ya Yahudi ya Nasrânî yahut Mecûsî yaparlar.”*** ( Buhârî, Cenâiz, 92)

Hal böyle olunca, anne-baba ve diğer aile bireyleri, kültürümüzden görüp öğrendiklerinin Kur'an'a ve sünnete uygun olanlarını çocuğa alıştırmalı ve onu hayata daha güçlü hazırlamalıdır.

Anne ve babaya Allah'ın birer hediyesi olan çocuklar aile bahçesinin gülleridir. Onları sevgi ile yetiştirip topluma yararlı bir kimse olarak hazırlamak en başta gelen görevleri arasındadır. Çocuk küçük yaştan itibaren iyi terbiye edilirse, hem ailesine hem de millete yararlı ve hayırlı bir insan olur. İyi terbiye edilmediği ve eğitilmediği takdirde, ne kendisine ne de başkasına yararı dokunmayacağı gibi, hem aile için hem de toplum için zararlı hale gelir.

Cenab-ı Hak Tahrir Suresi 6. ayeti kerimesinde müminlere önemli bir görev veriyor. Hem kendilerinin ve hem de aile fertlerinin cehenneme gitmelerine sebep olacak davranışlardan uzak durmalarını emrediyor. Çünkü mümin kendinden sorumlu olduğu gibi ailesinden de sorumludur. Nitekim Peygamberimiz kişilerin sorumluluklarını hatırlatırken şöyle buyurmuştur:

كُلُّكُمْ رَاعٍ ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ «  
وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا ، وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي  
مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Hepiniz birer çobansınız/sorumlusunuz ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz. Devlet başkanı bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin beyi bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin hanımı da bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Köle de efendisinin malı üzerinde bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür.” (Buhârî, Cum’a, 11)

Hz. Ömer: “Ey Allah'ın Resûlü! Kendimizi koruruz fakat ailemizi nasıl koruyabiliriz? diye sordu. Peygamberimiz: “Allah'ın sizi yasakladığı şeylerden onları sakındırırsınız ve Allah'ın size emrettiği şeyleri onlara emredersiniz. İşte bu, onları korumak demektir” (Elmalılı Tefsiri Tahrir 6) buyurdu.

Değerli Kardeşlerim!

Çocukların inançlı, sağlıklı, manevî değerlerine bağlı, vatan ve millet sevgisi ile dopdolu olarak yetiştirilmesinde birinci derecede ailenin sonra da toplumun rehberliği önemlidir.

Peygamberimiz: **“Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin.”** (İbn Mace, Edep, 3.) buyurmuştur. Anne-babaların çocukları ile ilgili dinî ve millî görevlerini ihmal etmeleri, ilerde onları ve hatta toplumu rahatsız edecek olayların meydana gelmesine sebep olur. Nitekim zaman zaman medyaya ve basına yansıyan olaylar, sadece anne-babaları değil izleyen herkesi üzmektedir. Bunun için öncelikle anne-babalar çocuklarının terbiyesine, eğitime özen göstermeli ve onların kötü alışkanlıklar edinmemeleri için hiçbir fedakarlığı esirgememelidirler. Çocuklarını iyi terbiye eden ve yetiştiren anne babaları Cenab-ı Hakk'ın cennetle mükâfatlandıracağını Peygamberimiz haber vermiş, şöyle buyurmuştur: **“Kim ki üç tane kız çocuğu yetiştirir, güzel terbiye eder, everir ve onlara iyilikte bulunursa onun için cennet vardır.”** (Ebû Dâvûd, Edeb, 120-121)

Değerli Kardeşlerim!

Çocuklar genelde anne-babayı örnek alırlar. Onların söz ve davranışlarından etkilenirler. Bunun için anne-baba çocuklarının dürüst, ahlâklı ve faziletli yetişmeleri için onlara örnek olmaları gerekir. Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor: **“Ben küçüktüm, Peygamberimizin evimizde bulunduğu bir günde, annem beni: “Gel sana bir şey vereceğim” diye çağırdı. Peygamberimiz anneme: “Çocuğa ne vermek istedin?” diye sordu. Annem: “Hurma vereceğim.” Dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz: “Eğer (çocuğu aldatıp ona) bir şey vermeyeydin, sana bir yalan günahı yazılırdı.”** (Ebû Davut, Edep, 88.) buyurdu. Peygamberimiz burada önemli bir uyarıda bulunuyor.

Anne-babaların yapmayacakları şeyleri çocuklarına vadetmemelerini öğütüyor. Bu hem anne babaların yalan söyleme gibi bir günahı işlemelerine hem de çocukların ahlâkı üzerinde olumsuz etki yapmasına sebep olur.

Hülasa, anne-babaya çocuklarını eğitmek, güzel terbiye etmek ve yetiştirmek için büyük fedakarlık düşmektedir. Bu aynı zamanda onların dini görevlerindendir. Aslında çocuğuna değer veren ve bu sebeple onu en güzel biçimde terbiye etmek isteyen bir anne babanın, öncelikle bir gerçeği aklından çıkarmaması gerekir. Her ne kadar çocuk tümüyle ebeveynine muhtaç, onların korumasında ve denetiminde ise de gerçek anlamda, onlara değil Allah’a aittir. Dolayısıyla anne baba çocuklarının sahibi değil emanetçisidir. Kendilerine verilen bu emanete gözleri gibi bakmakla, onu örselemeden yetiştirmekle ve yıpratmadan hayata kazandırmakla yükümlüdürler. Emanet olduğuna göre, çocukları üstünde istedikleri gibi tasarrufta bulunma hakkına da sahip değildirler. Onu doyururken, okuturken, ödüllendirirken, cezalandırırken, kısacası büyütüp kişiliğini şekillendirirken Yüce Allah’ın rızasına uygun hareket etmek zorundadırlar. Zira gün gelecek, emanetin sahibi ona nasıl davrandıklarını, neler verdiklerini ya da neleri esirgediklerini soracaktır. (Hadislerle İslam Cilt 4, Sf:141)

### **Kültür Aktarıcısı Olarak Aile**

Sohbetin başında bahsettiğimiz gibi Türk İslam Kültür ve Medeniyeti peygamberlerin ve kutsal kitapların gözetimi altında adeta kılı kırk yararcasına ortaya çıkmış bir tecrübe birikimidir. Kültür bir milletin kimliğidir. Hem de o millete can veren hücreleridir. Kültür, toplumların kendilerine özgü olan ve gelecek nesillere aktardıkları maddi veya manevi her şeyi ifade eder. Bizim kültürümüz ise, ilimden irfana, bilimden sanata, edebiyattan ahlaka her alanda farkını göstermiş ve güzel insanlar yetiştirmiş bir kültürdür. Milli şairimiz merhum M. Akif Ersoy ecdadımızın bu güzelliğini bir şiirinde şöyle dile getiriyor:

*Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz:*

*Gelmişiz dünyâya milliyyet nedir öğretmişiz!*

*Kapkaralıkken bütün âfâkı insâniyyetin,*

*Nûr olup fışkırmışız tâ sînesinden zulmetin;* (Safahat - Hakkın Sesleri / Âyet Meâli Âl-i İmrân, 110)

Değerli Mü’minler

Modernitenin ve popüler kültürün birer birer kurbanlarını telef ettiği, özgün kültürlerin dünya genelinde tüketim kültürü karşısında istilaya uğradığı bir dönemi yaşıyoruz. Modernizm ve

popüler kültür bireysellik, haz ve hedonizmi teşvik ediyor ve özendiriyor. Bencillik ekip yalnızlık biçiyor ve bunun doğal sonucu olarak insan hüsrana uğruyor. “Kaliforniya Sendromu” diye bir kavram var. Kaliforniya bugün Amerika’da yalnızların çok olduğu eyaletlerden bir tanesi. İnsanlar burada eğlenceyi, bedensel hazları, para kazanmayı, harcamayı, tüketmeyi her şeyin önüne almış durumda. Ancak yapılan araştırmalar şunu gösteriyor, bu insanların hayat memnuniyeti, mutluluk düzeyi, yaşama tutunma yüzdeleri çok düşük ve intihar oranları gittikçe artıyor. Demek ki bizi kendi yalnızlığımıza hapseden bir bakış açısı her ne kadar bir sürü imkân sunuyormuş gibi görünse de, gerçek anlamda bizi özgürleştirmek yerine gittikçe içimizi yoksullaştırmaya başlıyor. Halbuki insan sosyal bir varlıktır ve bireyselliği yalnızlığı kaldırabilecek bir yapıda değildir. Bu akımların etkisinde kalan insanlar, geçici hazları yaşadıkdan sonra, zor zamanlarda ve ilgiye-sevgiye muhtaç oldukları dönemlerinde maalesef yalnızlık girdabında büyük acılar çekiyorlar. Bugün İngiltere’de yaklaşık 9 milyon insan yalnız yaşıyor ve Yalnızlık Bakanlığı diye bir bakanlık var. Bu bakanlık gittikçe yalnızlaşan insanların sorunlarını çözecek birtakım adımlar atıyor. İtalya’da yalnızlık ciddi bir sorun hâline gelmiş durumda, bugün İtalyan sosyologlar yalnızlık projeleri yapıyorlar. Almanya’da bazı şehirlerde huzurevlerinde altı ay sonrasına gün veriyorlar. Amerika’da insanlar görünmeyen mekânlarda, aslında yakınlarının–akrabalarının hiç görmediği, bilmediği yerlerde acı çekerek hayatını kaybediyor. (Peygamberimiz ve Aile Sempozyumu 2019 / Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu)

Dünyanın hakikati böyle iken bizim kadim kültürümüzün ne kadar önemli olduğu kendiliğinden ortaya çıkıyor. Japonya bu tehlikenin farkında olarak ilk 4 yıl çocuklara kültür şoku veriyorlar ve kendi kültürlerini yoğun bir şekilde öğretiyorlar ve daha sonra sosyal medyayı, televizyonu vs. serbest bırakıyorlar. Bu şoku aldıktan sonra çocuk sarsılmıyor, daha dayanıklı oluyor.

Çocuklarımızın hayatın yükünü daha kolay taşıyabilmeleri için, daha yaşanılabilir bir dünya için ve en önemlisi ahiretlerini imar etmeleri için büyükler olarak değerlerimize sahip çıkmalı ve çocuklarımızı değerlerimizle buluşturmalıyız. Anaya-babaya saygı, büyüklere saygı, akrabaya bağlılık, aile içinde sadakat, yetime yoksula sahip çıkma, mazlumun duasını alma gibi manevi dinamiklerle gençlerimizi güçlendirmeli, birlik ve beraberlik, vatan, bayrak, şehadet, ümmet olgularını ve bunların yüklendiği manayı yaşantımızla gençlere belletmeliyiz ki, yalnızlığın egemen olmaya başladığı dünyada yalnız kalmassınlar. Hem kendi hayatlarını kurtarsın hem de insanlığa ümit olsunlar.

